

УДК 343.35:342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.3.16>

СУБ'ЄКТИ СЛУЖБОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Демчик Н.П.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративної діяльності
факультету правоохоронної діяльності,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
ORCID: 0000-0001-7480-7753
e-mail: demnpet@ukr.net*

Демчик Н.П. Суб'єкти службових правопорушень у правовій системі України.

Стаття присвячена теоретико-правовому осмисленню суб'єктів службових правопорушень у правовій системі України в контексті трансформації інституту публічної служби, антикорупційної політики та реформування сектору безпеки і правопорядку. Обґрунтовується, що традиційне звуження цієї категорії до «службових осіб» у кримінально-правовому розумінні не відображає реальної множинності носіїв публічних повноважень, які можуть завдавати публічної шкоди поза межами формальної публічної служби, зокрема в органах місцевого самоврядування, на державно-приватному стику та в інститутах делегованого управління. Наукова новизна полягає в інтегрованому підході до розуміння суб'єкта службового правопорушення як носія публічних повноважень із поєднанням розширених статусних гарантій та посиленних режимів юридичної відповідальності, а також у розробленні багатовимірної класифікації суб'єктів за рівнем публічної влади, характером функцій, обсягом владних повноважень і формою організаційного зв'язку з державою чи територіальною громадою. Метою дослідження є реконструкція кола таких суб'єктів на основі чинного законодавства, узагальнень судової практики й підзаконного регулювання, виявлення перехідних і «гібридних» груп, зіставлення національної моделі з підходами держав Центрально-Східної Європи та міжнародними стандартами й формулювання пропозицій щодо гармонізації інституту службових правопорушень із сучасними засадами належного врядування. У результаті показано, що в національному праві поступово сформувалися три концентричні кола суб'єктів службових правопорушень (ядро публічної служби, делеговані публічні функції, приватні суб'єкти з опосередкованим владним впливом), які потребують диференційованих процедурних гарантій, уніфікованих підходів до фіксації деліктної поведінки та пропорційного поєднання дисциплінарної, адміністративно-деліктної та кримінально-правової відповідальності. Обґрунтовується доцільність кодифікаційного закріплення узгодженого визначення суб'єкта службового правопорушення, встановлення мінімальних стандартів статусних гарантій для основних груп носіїв публічних повноважень та подальшої розробки типології службових проступків із урахуванням ризиків публічної шкоди й потреб правозастосовної практики.

Ключові слова: службове правопорушення, суб'єкт службового правопорушення, публічна служба, службова особа, публічні повноваження, правовий статус, класифікація суб'єктів, юридична відповідальність публічних службовців.

Demchik N.P. Subjects of service offences in the legal system of Ukraine

The article is devoted to a theoretical and legal analysis of the subjects of service offences in the legal system of Ukraine, considered against the background of the transformation of public service, the development of anti-corruption legislation and the gradual approximation of national law to European standards of good governance. It argues that the traditional reduction of this category to “officials” in the criminal law sense does not reflect the real plurality of public power holders who are capable of causing public harm even outside the framework of formal public service, including in local self-government

bodies, publicly owned enterprises, professional self-government and public-private partnership arrangements. The novelty of the research lies in an integrated understanding of the subject of a service offence as a bearer of public powers who combines enhanced status guarantees with aggravated regimes of legal liability, as well as in developing a multi-dimensional classification of such subjects according to the level of public authority, the nature and intensity of their functions and the form of organisational linkage with the state or local community. The aim of the study is to reconstruct the range of these subjects on the basis of current Ukrainian legislation, case law and secondary normative acts, to identify transitional and “hybrid” groups, to compare the national model with approaches in Central and Eastern European countries and international standards, and to formulate proposals for harmonising the institution of service offences with contemporary requirements of integrity and accountability in the public sector. The research demonstrates that three concentric circles of subjects of service offences have emerged in national law (the core of public service, delegated public functions, private actors with indirect public influence), each requiring differentiated procedural safeguards, coherent regulation of disciplinary and delict proceedings and a proportionate combination of disciplinary, administrative and criminal liability. The article substantiates the need for legislative codification of a coherent definition of the subject of a service offence, for setting minimum standards of status guarantees for key groups of public power holders and for further development of a typology of service misconducts based on the risks of public harm and the needs of law-enforcement and judicial practice.

Key words: service offence, subject of service offence, public service, official, public powers, legal status, classification of subjects, legal liability of public officials.

Постановка проблеми. Публічна служба персоніфікується у конкретних носіях повноважень – від «класичних» державних службовців до посадових осіб місцевого самоврядування, членів професійних самоврядних організацій і приватних надавачів делегованих публічних послуг. Саме через їхні рішення, бездіяльність або зловживання право набуває втілення або, навпаки, перетворюється на інструмент довільного домінування. В українському законодавстві коло таких осіб окреслюється мозаїчно: через дефініції «службової особи» у кримінальному праві, спеціальні поняття державного службовця і посадової особи місцевого самоврядування, через суб’єктів адміністративних правопорушень, пов’язаних з корупцією, а також через розлогі категорії «осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» [1-5]. У результаті навіть для фахівця не завжди очевидно, хто саме, за яких умов і в якому режимі (дисциплінарному, адміністративно-деліктному чи кримінально-правовому) має визнаватися суб’єктом службового правопорушення, а хто залишається лише носієм трудової чи корпоративної відповідальності.

Наукова новизна цієї статті полягає в тому, що суб’єкт службового правопорушення пропонується розглядати не як фрагментарно задану в різних актах фігуру «службової особи», а як інтегровану категорію носія публічних повноважень із чітко визначеними ознаками статусу, функціональної ролі та ступеня владного впливу. У роботі, по-перше, систематизується коло суб’єктів службових правопорушень у кримінальному, адміністративно-деліктному і дисциплінарному вимірах із виділенням перехідних і «гібридних» груп (наприклад, працівників приватних інституцій, які виконують публічні завдання). По-друге, пропонується багатовимірна класифікація суб’єктів за критеріями рівня публічної влади, характеру функцій, форми організаційного зв’язку з державою і глибини процесуальних гарантій. По-третє, показано, як від коректного окреслення суб’єктного складу залежить демаркація видів юридичної відповідальності, запобігання кумуляції санкцій і побудова пропорційних процедур реагування. У такий спосіб суб’єктний вимір інституту службових правопорушень виводиться за межі суто дефініційної проблеми і постає як ключова ланка забезпечення правової визначеності та передбачуваності правозастосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська доктрина вже має ґрунтовні напрацювання щодо дисциплінарної та адміністративно-правової відповідальності публічних службовців. У працях Н. Панової та І. Картузової послідовно досліджено підстави і процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців, окреслено загальні параметри їхнього правового статусу і співвідношення трудових та публічно-правових елементів [6; 7]. Т. Гуменюк і В. Ковбаса аналізують проблемні аспекти застосування дисциплінарних стягнень і виокремлюють типові групи суб’єктів, щодо яких дисциплінарні інструменти найчастіше виконують компенсаторну функцію за відсутності ефективного адміністративного чи кримінального

переслідування [8; 9]. У роботах М. Тимошенка, Н. Савичук, Л. Галушкіної та А. Грищука наголос робиться на загальнотеоретичному розумінні відповідальності державних службовців, на співвідношенні їхніх правових обов'язків і статусних гарантій, а також на потребі систематизації видів юридичної відповідальності в межах єдиного підходу до публічної служби [10; 11].

Особливу увагу суб'єктному аспекту приділяють порівняльні дослідження. Так, Л. Бзова аналізує суб'єктів дисциплінарного провадження щодо суддів у законодавстві України та Іспанії, демонструючи, як від точності окреслення їхніх повноважень і ролей залежить реальна незалежність судової влади та ефективність дисциплінарних механізмів [12]. О. Луценко, спираючись на практику судів України, Польщі, Болгарії та Чехії, показує, що коло суб'єктів дисциплінарної відповідальності в різних правопорядках рухається від вузького розуміння «державного службовця» до ширшої категорії публічних агентів, однак його розширення не завжди супроводжується адекватною процесуалізацією гарантій [13]. У звітах Управління ООН з наркотиків і злочинності та монографії К. Ніколлса й співавторів суб'єктна проблематика розглядається крізь призму цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності за корупційні діяння: міжнародні стандарти пропонують охоплювати антикорупційними режимами не тільки класичних посадових осіб, а й осіб, які керують публічними ресурсами або здійснюють управлінські рішення в напівпублічних структурах [14; 15]. Водночас і в українській, і в зарубіжній літературі переважає або галузевий (кримінально-правовий, адміністративно-правовий, дисциплінарний) підхід, або інституційно-управлінський фокус на public accountability, тоді як цілісна, надгалузева модель суб'єктів службових правопорушень з урахуванням делегованих і гібридних форм здійснення публічних функцій залишається розробленою фрагментарно. Потребує подальшої конкретизації і класифікація таких суб'єктів за ризиками публічної шкоди та рівнем необхідних процесуальних гарантій, що й зумовлює актуальність обраної проблематики.

Мета дослідження. Метою статті є теоретико-правове осмислення кола суб'єктів службових правопорушень у правовій системі України із запропонованням узгодженої моделі їх правового статусу та класифікації, придатної для застосування у кримінальному, адміністративно-деліктному і дисциплінарному режимах відповідальності. Досягнення цієї мети передбачає, зокрема, послідовне виявлення нормативних джерел, у яких кодифіковано або імпліцитно закріплено поняття суб'єкта службового правопорушення; реконструкцію основних груп суб'єктів за чинним законодавством; виявлення колізій і прогалін, пов'язаних з делегованими та гібридними формами публічної служби; формулювання багатовимірної класифікації суб'єктів, що дозволяє узгоджувати види юридичної відповідальності і відповідні процесуальні гарантії.

Основні результати дослідження. У вітчизняній доктрині поняття службового правопорушення найчастіше реконструюється опосередковано - через дефініції дисциплінарного проступку та спеціальних деліктів публічних службовців. Так, Н. Панова, аналізуючи дисциплінарну відповідальність державних службовців, виходить з того, що дисциплінарний проступок є винною протиправною поведінкою державного службовця, пов'язаною з невиконанням чи неналежним виконанням покладених на нього службових обов'язків та порушенням встановлених правил публічної служби [6]. У працях І.Картузової дисциплінарна відповідальність розкривається як специфічний різновид юридичної відповідальності публічних службовців за порушення службової дисципліни і режиму публічної служби, що має власну підставу у вигляді службового проступку, пов'язаного з реалізацією владних чи організаційно-розпорядчих повноважень [7].

Т. Гуменюк і В. Ковбаса, спираючись на аналіз практики застосування дисциплінарних стягнень до публічних службовців, фактично пропонують широке розуміння службових проступків як будь-якої винної поведінки носія публічних повноважень, яка порушує не лише формалізовані трудові чи етичні приписи, а й підриває належне функціонування органу та довіру до публічної служби [8; 9]. На загальнотеоретичному рівні М. Тимошенко, Н. Савичук, Л. Галушкіна та А. Грищук підкреслюють комплексний характер відповідальності державних службовців і розглядають службовий проступок як базову ланку, що поєднує дисциплінарні, адміністративні та кримінально-правові прояви неправомірної службової поведінки носія публічних повноважень [10; 11].

Узагальнюючи наведені підходи, службове правопорушення доцільно визначати як винну протиправну дію чи бездіяльність особи, яка перебуває на публічній службі або виконує делеговані публічні функції, обумовлену її службовим становищем чи повноваженнями, вчинену всупереч інтересам служби та таку, що тягне або потенційно може тягнути дисциплінарну, адміністра-

тивно-деліктну чи кримінально-правову відповідальність. Саме у цьому, інтегрованому значенні поняття службового правопорушення і його суб'єкта використовується далі в статті.

Для подальшого аналізу доцільно виходити з робочих визначень базових категорій. Службовим правопорушенням у цій статті пропонується вважати винну протиправну дію чи бездіяльність носія публічних повноважень, що порушує встановлені законом правила здійснення публічної служби або делегованих публічних функцій, заподіює чи створює реальну загрозу заподіяння публічної шкоди та тягне або потенційно може тягнути дисциплінарну, адміністративно-деліктну чи кримінально-правову відповідальність. Суб'єктом службового правопорушення, відповідно, є фізична особа, яка перебуває на публічній службі чи виконує делеговані публічні функції, наділена організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими повноваженнями, а також уповноважена приймати владні рішення або управління публічними ресурсами, достатнім для спричинення публічної шкоди. Таке інтегроване розуміння поєднує кримінально-правовий підхід до «службових осіб» з адміністративно-деліктним і дисциплінарним регулюванням та дозволяє поширювати аналіз на військовослужбовців, поліцейських та інших спеціальних суб'єктів, щодо яких законодавство встановлює посилені режими відповідальності.

Вихідною передумовою побудови цілісної моделі суб'єктів службових правопорушень є реконструкція їх кола в межах чинного законодавства України. Норми кримінального права оперують категорією «службової особи», яка охоплює як публічних службовців, так і посадових осіб юридичних осіб приватного права, якщо вони здійснюють організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції, а також керівників суб'єктів господарювання, у статутному капіталі яких є частка держави чи територіальної громади [2]. Адміністративно-деліктне законодавство фіксує окремий пласт суб'єктів правопорушень, пов'язаних з корупцією, де до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівнюються представники юридичних осіб, що беруть участь у публічних закупівлях, члени виборчих комісій, посадові особи політичних партій у виборчому процесі тощо [3; 4]. Спеціальне законодавство про державну службу формулює дефініцію державного службовця, яка акцентує не стільки на владних повноваженнях, скільки на займаній посаді в державному органі, займаній за результатами конкурсної процедури, і на виконанні завдань та функцій держави [5]. До цього додаються численні спеціальні режими для суддів, прокурорів, військовослужбовців, поліцейських, однак вони, як правило, розвивають, а не замінюють загальне ядро суб'єктів.

Нормативне закріплення службових правопорушень у правовій системі України має фрагментарний характер. У кримінальному праві відповідні діяння кодифіковано насамперед у розділі XVII Кримінального кодексу України як кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; сукупність їхніх обов'язкових ознак фактично виконує функцію легального визначення службового кримінального правопорушення [2]. Адміністративно-деліктний вимір задається загальними приписами Кодексу України про адміністративні правопорушення, спеціальними складами, пов'язаними з корупцією, та відсилками до законодавства про запобігання корупції й публічну службу [3; 4]. Дисциплінарний рівень відображено в Законі України «Про державну службу», законах про службу в органах місцевого самоврядування, військовій службі та Національній поліції, а також у відповідних дисциплінарних статутах, де визначаються дисциплінарні проступки й суб'єкти дисциплінарної влади [5; 6–9].

Окремий блок становлять військові адміністративні правопорушення, виокремлені законодавцем у главі 13-Б КУпАП як спеціальний масив складів з особливим суб'єктом - військовослужбовцями, військовозобов'язаними під час проходження зборів, резервістами, а також іншими особами, на яких поширюється дія статутів Збройних Сил України [3]. До цієї групи належать, зокрема, відмова від виконання законних вимог командира (ст. 172-10), самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 172-11), необережне знищення чи пошкодження військового майна (ст. 172-12) та низка інших складів, спрямованих на охорону встановленого порядку несення військової служби. У системному плані глава 13-Б кодифікує адміністративно-деліктний рівень службових правопорушень військовослужбовців, розташовуючи їх між суто статутною (дисциплінарною) відповідальністю за порушення військової дисципліни та кримінально-правовими військовими злочинами, передбаченими Кримінальним кодексом України.

У такій конфігурації загальна категорія службового правопорушення не артикулюється безпосередньо, але може бути реконструйована як надгалузеве поняття на перетині цих масивів регулювання.

За таких умов можна говорити щонайменше про три концентричні кола суб'єктів службових правопорушень. Ядро становлять класичні носії публічної влади - державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування та інші особи, безпосередньо наділені державно-владними повноваженнями чи правом розпоряджатися публічними ресурсами [1; 5; 9]. Розширене коло утворюють особи, які формально не належать до публічної служби, але виконують публічні завдання на делегованих засадах чи беруть участь у процедурах реалізації публічної влади (члени конкурсних або дисциплінарних комісій, суб'єкти, залучені до надання публічних послуг, приватні виконавці, адміністратори виборчого процесу) [3; 4; 10]. Нарешті, периферійне коло охоплює представників юридичних осіб приватного права, які опосередковано впливають на розпорядження публічними коштами чи управління об'єктами публічної власності (керівники підприємств з державною часткою, менеджмент концесійних чи державно-приватних партнерств), - саме щодо них виникає найбільше дискусій про доцільність і межі поширення кримінальної та адміністративної відповідальності за службові правопорушення [2; 11].

До основного кола суб'єктів службових правопорушень належать, зокрема, державні службовці всіх категорій, посадові особи місцевого самоврядування, судді, прокурори, військовослужбовці та інші особи, які безпосередньо здійснюють владні повноваження або розпоряджаються публічними ресурсами. До розширеного кола входять особи, які не мають статусу публічного службовця, але залучені до реалізації владних функцій чи процедур (члени виборчих, дисциплінарних, конкурсних та інших колегіальних органів, особи, уповноважені на проведення публічних закупівель, приватні надавачі адміністративних послуг за договорами з державою чи територіальною громадою). Периферійна зона включає керівників та посадових осіб юридичних осіб приватного права, наділених можливістю істотно впливати на управління об'єктами публічної власності або використання бюджетних коштів (керівництво підприємств з державною чи комунальною часткою, концесійних компаній, учасників державно-приватного партнерства тощо).

Порівняльний аналіз показує, що подібне розшарування притаманне й іншим правопорядкам Центрально-Східної Європи. У Польщі та Чехії до публічних службовців для цілей дисциплінарної та антикорупційної відповідальності відносяться не лише класичні посадові особи органів влади, а й особи, які управляють публічними фондами чи здійснюють розпорядження бюджетними коштами за договорами з державою, в тому числі в межах приватних структур [13]. Аналогічні підходи простежуються в антикорупційних рекомендаціях Управління ООН з наркотиків і злочинності, де пропонується максимально широко тлумачити категорію публічного службовця з урахуванням фактичного доступу до владного впливу й ресурсів, а не лише організаційної форми займаної посади [14]. Україна в цьому сенсі рухається у фарватері загального тренду, однак відчутно відстає в частині системної ув'язки різних режимів відповідальності та коректної процесуалізації статусу суб'єктів на периферії публічної служби.

Правовий статус суб'єктів службових правопорушень поєднує в собі два виміри: статус носія публічних повноважень і статус потенційного адресата посиленої юридичної відповідальності. З одного боку, Конституція України та профільні закони закріплюють базові гарантії публічної служби - конкурсність добору, стабільність службового становища, заборону незаконного звільнення, право на захист у дисциплінарних і кримінальних провадженнях, гарантії оплати праці й соціального забезпечення [1; 5; 9]. З іншого боку, ті самі особи є адресатами спеціальних обмежень і обтяжених режимів відповідальності: за корупційні правопорушення, зловживання владою, службову недбалість, порушення етичних стандартів та правил несумісності [2-4; 6]. Перехрещення цих вимірів породжує низку колізій, коли, наприклад, службовець, який користується розширеними функціональними повноваженнями, де-факто не має адекватних процесуальних гарантій у дисциплінарному провадженні, або навпаки - особа з мінімальним впливом потрапляє у зону дії надмірно суворих санкцій.

У цьому контексті доцільно говорити про щонайменше три рівні правового статусу й відповідних процесуальних гарантій суб'єктів службових правопорушень. Базовий рівень охоплює пересічних публічних службовців, які виконують переважно сервісні чи технічні функції й несуть, головним чином, дисциплінарну та адміністративну відповідальність за порушення службової дисципліни й етичних стандартів [6-8; 10]. Підвищений рівень стосується осіб, що ухвалюють владні рішення, пов'язані з розподілом ресурсів, контролем чи примусом (керівники органів, члени колегіальних органів, посадові особи, уповноважені на накладення стягнень чи видачу дозволів; значна частина військовослужбовців і поліцейських, які здійснюють владні повноваження безпосередньо щодо громадян), - щодо них, окрім дисциплінарних і адміністративно-деліктних механізмів, повною мірою мають діяти кримінально-правові запобіжники з належними процесуальними гарантіями [2; 9; 11]. Найвищий

рівень статусу й гарантій стосується суддів, прокурорів, окремих категорій військовослужбовців і поліцейських, чия функціональна незалежність є структурною передумовою верховенства права: у цих випадках процедурні запобіжники мають бути особливо жорсткими, а механізми притягнення до відповідальності – максимально відмежованими від політичного чи адміністративного тиску [12; 15]. Порівняльні дослідження інституту дисциплінарної юстиції засвідчують, що в багатьох державах саме невинуваті «змішування» цих рівнів призводить або до імунізації посадових осіб від відповідальності, або до їх фактичної вразливості перед довільним переслідуванням [12–14].

Для практичного застосування запропонованого підходу необхідна чітка класифікація суб'єктів службових правопорушень, яка враховувала б не лише організаційно-правову форму посади, а й характер повноважень, види ризиків публічної шкоди та обсяг необхідних процесуальних гарантій. У межах статті пропонується багатовимірною класифікація, побудована за трьома головними критеріями: рівень публічної влади, характер виконуваних функцій та форма організаційного зв'язку з державою чи територіальною громадою. Стисло цю логіку демонструє таблиця.

Таблиця 1

Класифікація суб'єктів службових правопорушень за ключовими критеріями

Критерій	Групи суб'єктів	Типові приклади	Переважний режим відповідальності
Рівень публічної влади	Загальнодержавний рівень	Державні службовці центральних органів виконавчої влади, судді, прокурори	Дисциплінарний, адміністративно-деліктний, кримінально-правовий
	Регіональний та місцевий рівні	Посадові особи місцевого самоврядування, службовці місцевих держадміністрацій	Дисциплінарний, адміністративно-деліктний; у разі зловживань - кримінально-правовий
	Інституційний рівень делегованих повноважень	Керівники державно-приватних партнерств, концесіонери, приватні надавачі публічних послуг	Переважно адміністративно-деліктний і кримінально-правовий, спеціальні дисциплінарні процедури
Характер функцій	Нормотворчі та політико-управлінські	Члени колегіальних органів, керівники органів влади	Посилені гарантії та посилена відповідальність у всіх трьох режимах
	Розподільчі та контрольні	Посадові особи, що приймають рішення щодо бюджетних коштів, ліцензій, дозволів, санкцій	Підвищена увага до корупційних та зловживальних правопорушень
	Сервісні та допоміжні	Фахівці апаратів, технічні працівники з доступом до інформації, але без владних рішень	Переважно дисциплінарний режим, обмежена адміністративна відповідальність
Форма зв'язку з державою	Публічна служба	Державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування	Повний спектр видів відповідальності з чітко врегульованими процедурами
	Особі, прирівняні до уповноважених на виконання функцій держави	Члени конкурсних, виборчих, дисциплінарних комісій, представники суб'єктів у публічних закупівлях	Спеціальні склади адміністративних правопорушень і корупційних злочинів
	Приватні суб'єкти з опосередкованим впливом	Керівники підприємств з державною часткою, управлінці концесійних компаній	Кримінально-правовий та адміністративно-деліктний режими з обмеженими дисциплінарними механізмами

Запропонована класифікація, з одного боку, корелює з уже наявними в законодавстві групами суб'єктів, а з іншого - дозволяє концептуально впорядкувати їх за критеріями ризику публічної шкоди та обсягу процесуальних гарантій. Вона також узгоджується з міжнародними рекомендаціями, відповідно до яких категорія публічного службовця має охоплювати широкий спектр осіб, що фактично впливають на прийняття владних рішень чи управління публічними ресурсами, але при цьому до кожної підгрупи мають застосовуватися пропорційні процедури притягнення до відповідальності [13-15]. У перспективі така модель може бути використана як основа для кодифікації законодавчого визначення суб'єкта службового правопорушення, гармонізації складів відповідних правопорушень у кримінальному, адміністративно-деліктному і дисциплінарному праві та розроблення типології дисциплінарних проступків у публічній службі [6-11].

Висновки. Проведене дослідження дозволило продемонструвати, що суб'єкти службових правопорушень у правовій системі України не можуть бути зведені до вузького кола «службових осіб» у традиційному кримінально-правовому сенсі. Чинне законодавство формує складну мозаїку статусів, у якій перетинаються дефініції державного службовця, посадової особи місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, прирівняних до них, а також керівників і посадових осіб юридичних осіб приватного права, що здійснюють владно значущі функції. Така мозаїчність без належного теоретичного узагальнення й процедурної конкретизації породжує правову невизначеність, ускладнює відмежування службових правопорушень від трудових порушень чи корпоративної недобросовісності та створює умови як для вибіркового притягнення до відповідальності, так і для фактичної безкарності.

Наукова новизна запропонованого підходу полягає в інтегрованому розумінні суб'єкта службового правопорушення як носія публічних повноважень, щодо якого одночасно діють розширені статусні гарантії та посилені режими юридичної відповідальності. Запропонована багатовимірна класифікація за рівнем публічної влади, характером функцій і формою організаційного зв'язку з державою дозволяє структуровано описати коло суб'єктів, пов'язати його з ризиками публічної шкоди та визначити адекватні поєднання дисциплінарного, адміністративно-деліктного і кримінально-правового реагування. У поєднанні з порівняльно-правовим аналізом досвіду держав Центрально-Східної Європи й міжнародних стандартів антикорупційної політики це відкриває можливості для гармонізації національного законодавства, зокрема шляхом уніфікації дефініцій, усунення дублювання й лакун у суб'єктному складі різних видів правопорушень та запровадження узгоджених процедурних стандартів притягнення до відповідальності.

Перспективи подальших досліджень убачаються в деталізації запропонованої класифікації щодо окремих категорій публічних службовців (суддів, прокурорів, військових, поліцейських), у розробленні типології службових проступків із прив'язкою до ризиків публічної шкоди, а також у поглибленому аналізі практики національних судів і дисциплінарних органів, покликаному перевірити, наскільки фактична правозастосовна практика відповідає окресленій моделі суб'єктів службових правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр> (дата звернення: 27.11.2025).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення: 27.11.2025).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10> (дата звернення: 27.11.2025).
4. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18> (дата звернення: 27.11.2025).
5. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/889-19> (дата звернення: 27.11.2025).
6. Панова Н.С. Дисциплінарна відповідальність державних службовців: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Одеса: Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2015.

7. Картузова І.О. Дисциплінарна відповідальність державних службовців: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; банківське право». Одеса: Нац. ун-т «Одеська державна юридична академія», 1999.
8. Гуменюк Т.І. Проблеми дисциплінарної відповідальності державних службовців. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2019. Вип. 8 (20). С. 135–141. DOI: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2019.8.20.135-141> (дата звернення: 27.11.2025).
9. Ковбаса В.М. Дисциплінарна відповідальність публічних службовців в Україні: адміністративно-правовий аспект. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. Спец. вип. № 2 (115). С. 398–404. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2021-6-398-404>. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/9095> (дата звернення: 27.11.2025).
10. Тимошенко М.І., Савичук Н.О., Галушкіна Л.В. Відповідальність державних службовців: проблеми реалізації. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 20. С. 87–93. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.20.87> (дата звернення: 27.11.2025).
11. Гришук А.Б. Загальнотеоретичні аспекти відповідальності державних службовців. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. № 71. С. 234–238. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.39> (дата звернення: 27.11.2025).
12. Vzova L.G. Subjects of disciplinary proceedings against a judge under the laws of Ukraine and Spain: a comparative legal analysis. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 3 (ч. 3). С. 254–258. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.39> (дата звернення: 27.11.2025).
13. Lutsenko O. Bringing civil servants to liability for disciplinary misconduct: interaction between disciplinary and criminal procedures. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2017. Vol. 8, issue 1(23). P. 305–311. DOI: [https://doi.org/10.14505/jarle.v8.1\(23\).12](https://doi.org/10.14505/jarle.v8.1(23).12) (дата звернення: 27.11.2025).
14. United Nations Office on Drugs and Crime. *Civil and Administrative Liability of Public Officials for Corruption-related Offences under the United Nations Convention against Corruption*. Vienna: UNODC, 2023.
15. Nicholls C., Bacarese A., Maton J., Scott R., Hatchard J. *Corruption and Misuse of Public Office*. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2024.